

ŠPECIFIKÁCIA

NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2023/2411
o chrane zemepisných označení remeselných a priemyselných výrobkov
a o zmene nariadení (EÚ) 2017/1001 a (EÚ) 2019/1753
(súhrn požiadaviek podľa článku 9)

„Liptovská paličkovaná čipka“

1. Názov

‘Liptovská paličkovaná čipka’

2. Druh výrobku

Iné textilné výrobky / paličkovaná čipka

3. Opis výrobku

‘Liptovská paličkovaná čipka’ je paličkovaná čipka ručne zhotovovaná na valci technikou prepletania, krútenia a viazania nití natočených na paličkách, prípadne ich spájania pomocou háčika. Vzniká na predlohe (vzore) a vyznačuje sa hustou väzbou, pevnosťou a precíznym spracovaním.

Na výrobu sa používajú rôzne druhy materiálov podľa typu a účelu čipky, najmä biele alebo prírodné (nebielené) ľanové, konopné a bavlnené nite, ako aj hodvábne, metalické nite, vlna či drôt. ‘Liptovská paličkovaná čipka’ sa zhotovuje v rôznych farebných prevedeniach, pričom výber farby vychádza z jej funkčného alebo estetického určenia.

Vzory čipiek vychádzajú zo spojenia pôvodných geometrických tvarov a motívov inšpirovaných prírodou, ktoré sú štylizované do osobitých kompozícií so slovanskou symbolikou (napr. kruh, cesta). ‘Liptovská paličkovaná čipka’ kombinuje techniku pletenia mnohopárovej a pásikovej čipky, je veľmi hustá a pevná a vyznačuje sa špecifickosťou kombinácií vzorov.

Pletárky používajú fragmenty alebo kombinácie historických vzorov regiónu a vytvárajú originálne čipky, ktorých výsledná podoba závisí od skúseností, zručnosti a tvorivej predstavivosti.

‘Liptovská paličkovaná čipka’ sa uplatňuje nielen ako súčasť krojov a kostýmov folklórnych súborov, ale aj v súčasnej móde, bytových textíliách, tapisériách, šperkoch, kabelkách, odevných doplnkoch, suveníroch, miniatúrnych obrazoch a ďalších úžitkových či umeleckých predmetoch.

4. Špecifikácia vymedzenej zemepisnej oblasti

‘Liptovská paličkovaná čipka’ sa zhotovuje v regióne Liptova, ktorý sa nachádza na severe Slovenska, v juhovýchodnej časti Žilinského samosprávneho kraja v Liptovskej kotline, ktorú obklopujú Vysoké Tatry na východe, Západné Tatry a Chočské vrchy na severe, Nízke Tatry na juhu a Veľká Fatra na západe. Geograficky je Liptov ucelenou oblasťou, ktorá zahŕňa okresy Liptovský Mikuláš a Ružomberok.

Príčinná súvislosť výrobku ‘Liptovská paličkovaná čipka’ so zemepisnou oblasťou je založená na tradičnom know-how, ako aj na kvalite a povesti výrobku.

Vlastnosti výrobku, najmä hustá a pevná štruktúra, technická náročnosť spracovania, mnohopárová väzba, špecifickosť kombinácií vzorov a precízne ručné zhotovenie, sú výsledkom dlhodobého historického vývoja, miestnych výrobných postupov a špecifického know-how vytvoreného a zachovaného výlučne vo vymedzenej zemepisnej oblasti regiónu Liptov.

Najstaršie písomné doklady o používaní čipiek na území Liptova pochádzajú zo začiatku 16. storočia a nachádzajú sa v testamentárnych zápisoch, súpisoch majetku a inventároch kostolov. O rozšírení a význame čipiek v miestnom prostredí svedčia aj písomné zákazy ich nosenia, pričom najstarší známy zákaz z roku 1772 z obce Sielnica dokladá ich bežné uplatňovanie v odevе miestneho obyvateľstva.

‘Liptovská paličkovaná čipka’ sa vyvinula ako samostatný druh roľníckej (sedliackej) čipky. Hoci bola ovplyvňovaná baníckou čipkou a importovanými čipkami z panských sídiel a sakrálnych interiérov, odlišuje sa vlastnou štruktúrou, farebnosťou, kompozíciou vzorov a technickými prvkami, čo potvrdzuje jej autonómny a starobylý vývoj v rámci regiónu Liptov.

Výroba čipiek bola sústredená v konkrétnych obciach regiónu (napr. Ľubela, Konská, Ivachnová, Sielnica, Ploštín, Černová, Likavka, Liptovské Sliače, Smrečany, Liptovská Kokava), čo je doložené múzejnými zbierkami, archívnymi záznamami a prezentáciami na národných i medzinárodných výstavách už od 19. storočia. Charakteristickým technickým znakom regiónu bolo používanie guľovitých vankúšov v tvare hlavy, uložených vo vopáločkách, čo ovplyvnilo tvarovanie čipiek, najmä čepcových, a umožnilo ich presné prispôsobenie tvaru hlavy. Tento pracovný postup je špecifický pre vymedzenú zemepisnú oblasť a odlišuje ho od iných čipkárskeho oblastí. ‘Liptovská paličkovaná čipka’ bola používaná hlavne na čepce a na spájanie častí plátna pri tvorbe ďalších kusov odevu. Trvácnosť a stabilita tvaru sa dosahujú pevným doťahovaním nití a použitím kvalitných materiálov.

Zhotovenie čipky si vyžaduje vysokú mieru manuálnej zručnosti a dlhoročnú prax miestnych čipkárok, ktoré ovládajú presnú koordináciu pohybov rúk pri práci s paličkami, cit pre rovnomerné napätie nití a schopnosť čítať a zároveň aj improvizovať podľa tradičných vzorových predlôh (tzv. „kresieb“). Špecifickou zručnosťou je aj priestorová predstavivosť pri vytváraní plastických a reliéfnych motívov, ktoré sú pre Liptov typické, ako aj schopnosť kombinovať rôzne techniky viazania v rámci jedného výrobku bez narušenia jeho celkovej kompozície.

Materiály používané pri výrobe čipiek vychádzali z miestnych zdrojov – spriadaný ľan, konope, vlna a neskôr bavlnené nite z regionálnej textilnej výroby (fabriky v Rybárpoli pri Ružomberku). Miestni výrobcovia disponujú znalosťami ich výberu a prípravy, vrátane správneho napnutia na vankúši, ktoré zásadne ovplyvňuje výslednú kvalitu čipky. Dôležitá je aj schopnosť udržiavať rovnomernú hustotu väzby a čistotu detailu, čo si vyžaduje vysokú mieru trpezlivosti, sústredenia a estetického ctenia.

Prírodná uzavretosť regiónu prispela k zachovaniu tradičných výrobných postupov, vzorov a vysokého stupňa technickej zručnosti, ktorá sa v rodinách a komunitách „pletárok“ odovzdávala z generácie na generáciu, čím sa zachováva kontinuita a autenticnosť výroby „Liptovská paličkovaná čipka“.

Povešť výrobku ‘Liptovská paličkovaná čipka’ sú posilňované dlhodobou tradíciou, bohatou škálou originálnych vzorov, vysokou technickou náročnosťou, múzejnou dokumentáciou, odbornou literatúrou, výstavnou činnosťou a aktívnym zachovávaním tradície až do súčasnosti.

Čipku vyrábali pletiarke - „pletárky“ pre seba, svoju rodinu alebo blízke okolie. Čipka bola dôležitou ozdobou a o rovnaké čipky nebol záujem. „Pletárky“ ovládali niekoľko desiatok vzorov Liptovskej paličkovanej čipky. Záznamy hovoria až o 97 vzoroch uložených v Náprstkovom múzeu v Prahe.

V roku 1796 založil komorský prefekt likavsko-hrádckého panstva František Wiesner v Liptovskom Hrádku Lesnícky inštitút, ktorého súčasťou bola škola pre dievčatá. Podľa publikácie Tajomstvá liptovskej čipky, autori Mária Čobrdová, Marta Hauserová a kolektív: „*Alojz Medňanský o nej v roku 1822 píše ako o štátnej pletiarскеj a odbornej škole pre dievčatá. V roku 1877 Béla Majláth uvádza, že v Liptove pletú uzlované čipkové čepce.*“

Výstava výšiviek v roku 1887 v Martine vytvorila priestor na vystavenie a predstavenie zdobených odevných

súčasťou tradičného odevu zo všetkých regiónov Slovenska. Paličkováná čipka bola na výstave prezentovaná na čepcoch z Ľubele, Konskej, Ivachnovej, zo Sielnice a z Ploštína.

V dotazníkoch dialektologického výskumu Františka Pastrnka z roku 1893 (výsledky uverejňoval v Slovenských pohľadoch v ročníkoch 1893 - 1897) sa nachádzajú údaje o čipkách z Černovej, z Likavky a z Liptovských Sliačov. Liptovské čepce boli vystavené aj na Národopisnej výstave československej v Prahe v roku 1895.

Marie Smolková a Regina Bíbová vo svojej práci Krajky a krajkárství lidu slovanského v Čechách, na Morave, ve Slezsku a Uh. Slovensku z roku 1908 uvádzajú, že „čipky sa na Liptove pletli na vankúšoch, ktoré sa dedili z matky na dcéru a často sa opravovali alebo doplňovali, používali paličky vyrobené od otcov, manželov alebo mládenčov s výzdobou, ktorá odrážala vzťah medzi pletárkou a výrobcou paličiek." Taktiež uvádzajú, že „už vtedy sa dievčatá v školách učili vzory oveľa jednoduchšie, ako tie, ktoré pletli doma staršie generácie a boli povznesené nad to, čo bolo doma."

Prírodná uzavretosť regiónu prispela k uchovaniu niektorých tradičných prvkov kultúry Liptova. Podľa Z. Beňuškovvej v publikácii Tradičná kultúra regiónov Slovenska: „Z kultúrneho hľadiska vznikli na Liptove dva výrazné subregióny s centrami v Ružomberku a v Liptovskom Mikuláši. Okolie Ružomberka je označované ako dolný Liptov. Liptovský Mikuláš sa považuje za centrum horného Liptova. Ako horný Liptov sú však miestnym obyvateľstvom vnímané len obce ležiace na východ od Liptovského Hrádku."

Ako je uvedené v e-knihe Liptovská paličkováná čipka - súčasť nášho života, autori Marta Hauserová, Vladimír Hauser a kolektív čipkárok OZ Pôvabnica Turca: „Tradičná čipka z Liptova je ‚vysokou školou‘ technickej zručnosti a vyspelosti čipkárky alebo čipkára. Jej krása sa dosahuje technicky náročným zhotovením vzorov...", <https://lipaka.com/produkt/e-kniha-liptovska-palickovana-cipka-sucast-nasho-zivota/>

‘Liptovská paličkováná čipka’ bola prezentovaná na významných výstavách a kultúrnych podujatiach, napríklad na Výstave výšiviek v Martine (1887), Národopisnej výstave československej v Prahe (1895) a aj v súčasnosti prostredníctvom vernisáží, trvalých múzejných expozícií a workshopov.

Občianske združenie LIPTOVSKÁ ČIPKA iniciovalo v roku 2023 výstavu “Liptovská paličkováná čipka žije”, ktorá vznikla v spolupráci s Múzeom Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši a Národopisným múzeom v Liptovskom Hrádku. Na výstave boli prezentované nielen čipky z múzejných depozitov, ale aj súčasné práce zhotovené vo vymedzenej zemepisnej oblasti v 21. storočí.

V Národopisnom múzeu v Liptovskom Hrádku sa nachádza trvalá expozícia prezentujúca čepce, ktoré patria medzi najvýznamnejších reprezentantov výrobu ‘Liptovská paličkováná čipka’.

Povešť výrobu podporuje aj odborná a popularizačná literatúra, napríklad publikácia “Liptovská paličkováná čipka – tradície a inšpirácie”, ktorú vydala Spoločnosť priateľov Múzea liptovskej dediny v roku 2019. Jej autorkou je Iveta Zuskinová, a publikácia prezentuje čipku nielen ako súčasť tradičného odevu, ale aj ako zdroj pre moderné odevné a interiérové doplnky.

Osobitnou predstaviteľkou spájania pôvodnej techniky s modernými prvkami je pani Ivana Gemzická, ktorá čipku paličkuje, učí ju a prepája s moderným štýlom, čím motivuje k jej využívaniu v šperkoch, kabelkách a iných ozdobných predmetoch. Ako sa uvádza v podcaste *Visit Liptov* (júl 2021): „Paličkovanie je umenie, ktoré prežilo prechod do 21. storočia, a pani Ivana Gemzická je človek, ktorý z úcty a lásky k nemu o ňom píše, učí ho a paličkuje. Liptovskú paličkovánú čipku prepája s moderným štýlom a motivuje k tomu, aby sa paličkováná čipka naďalej hrdosť nosila v podobe šperku, kabelky alebo iných ozdobných predmetov.“

<https://www.visitliptov.sk/nepoznany-liptov/liptovske-remesla/liptovska-cipka-ie-specificka-a-vo-svete-velmi-obdivovana/>

V roku 2018 bol prijatý projekt Paličkovanie ON-LINE medzi iniciatívy zvyrazňujúce kultúrne dedičstvo a získal oprávnenie používať značku ERKD – Európsky rok kultúrneho dedičstva. Projekt priamo nadväzuje na ochranu a popularizáciu tradičného výrobu „Liptovská paličkováná čipka“, ktorý predstavuje významnú súčasť nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, a prostredníctvom digitálnych nástrojov prispieva k jeho zachovaniu, dokumentácii a šíreniu medzi odbornou aj laickou verejnosťou. V projekte Paličkovanie ON-LINE sa

„Liptovská paličkováná čipka“ vyučuje.

<https://palickovanacipka.sk/online-kurzy-pre-pokrocilych/>

<https://palickovanacipka.sk/liptovska-palickovana-cipka-online-kurz/>

<https://palickovanacipka.sk/liptovska-cipka-cepiec-1/>

Od roku 2026 má webstránku aj občianske združenie LIPTOVSKÁ ČIPKA a tu je možné zakúpiť výrobok „Liptovská paličkováná čipka“: <https://www.ozliptovskacipka.sk/e-shop>

Povedomie o tradičnej čipke sa udržiava aj prostredníctvom pravidelných kurzov, workshopov, prednášok a databázy vzorov, čím sa zabezpečuje zachovanie originality a špecifickosti výrobku. Oblastná organizácia cestovného ruchu REGION LIPTOV udelila 9. júna 2025 výrobku 'Liptovská paličkováná čipka' certifikát Produkt Liptova, čím sa oficiálne potvrdzuje jej spojenie s vymedzeným zemepisným územím.

5. Dôkazy o tom, že výrobok pochádza z vymedzenej zemepisnej oblasti

Identifikácia výrobku je zabezpečená uvedením názvu 'Liptovská paličkováná čipka', názvu výrobcu a jeho adresy. Garancia pôvodu výrobku z chráneného územia je daná zemepisnou príslušnosťou výrobcu.

Kvalita výrobku je zabezpečená pravidelným senzorickým hodnotením členov občianskeho združenia Liptovská paličkováná čipka a na základe vlastného vyhlásenia.

6. Opis spôsobov výroby a v príslušných prípadoch používané tradičné spôsoby a osobitné postupy

Všetky etapy výroby sa musia uskutočniť vo vymedzenej zemepisnej oblasti.

'Liptovská paličkováná čipka' sa zhotovuje špecifickým miestnym spôsobom. Na jej zhotovenie sa v súčasnosti používa valec na paličkovanie, drevené paličky (tí najkreatívnejší si ich môžu dokonca aj sami vyrobiť), nite, špendlíky a stojan pod valec. Nevyhnutnou pomôckou sú nožnice a háčik.

Dĺžka paličiek je od 10 do 15 cm a ich tvar a hrúbka sú rôzne podľa použitia materiálu na paličkovanie. Paličku je možné rozdeliť na tri časti, hlavu, krk a telo alebo driek. Niť sa natáča na krk paličky a hlava slúži ako uzáver, aby sa niť nezošmykla. Telo alebo driek paličky sa drží v ruke. Paličkovať sa môže z rôznofarebných nití a materiálov. Na výrobu šperkov sú najvhodnejšie metalické nite, s ktorými sa však paličkuje náročnejšie, pretože sa zvyknú trhať.

'Liptovská paličkováná čipka' kombinuje techniku pletenia mnohopárovej čipky a pásikovej čipky. Tieto časti sa pletú súbežne, pričom pás pásikovej čipky pravidelne mení smer a pripája sa k mnohopárovej širokej časti čipky výmenou vodiacich párov.

Základom výrobku 'Liptovská paličkováná čipka' sú jednotlivé fragmenty alebo kombinácia fragmentov historických vzorov z vymedzenej zemepisnej oblasti. Vďaka tejto technológii sa zhotovujú vždy originálne unikátne kúsky. Rozmanitosť historických vzorov sa využíva ako inšpirácia aj technický základ pri navrhovaní využitia čipky v súčasnosti.

Väzby čipiek z dolného Liptova (oblasť Liptovské Sliače)

Pri paličkovaní čepcov sa naraz paličkujú všetky vzory. V dolnom Liptove sa paličkujú veľmi husté vzory pôsobiace kompaktne a pripomínajúce tkaninu. Počas paličkovania sa často menia vodiace páry bez spojovania háčikom. Jednotlivé vzory oddeľujú pásy plátenka. Pár sa dostane do východiskovej polohy po niekoľkých opakovaníach. Tým je čipka komplikovaná. Celá kompozícia závisí na čipkárke.

Technológiu pletenia čipiek v dolnom Liptove charakterizuje pichanie špendlíka pod dva páry. Pri paličkovaní čepcov pri technike pichania pod dva páry „pletárky“ nepoužívajú pomocné špendlíky. Pri prechode z jedného motívu do druhého sa používa mnohopárový pletenec. V kvietkoch zo šiestich párov sa stred spája v strede prekríženým štvorčekom.

‘Liptovská paličkovaná čipka’ používa dva typy hrachovinky - otvorená a zatvorená. Väčšia plocha plátenka býva rozdelená ažúrkou na menšie časti. V čepcoch sa používa vzor falošná ploštička. Pri paličkovaní falošnej ploštičky sa páry nekrútia. Pri použití viacerých zložitých falošných ploštičiek vznikajú otvory. Spôsob pripájania lístkov k pásiku je typický pre Liptov.

Zúbky, ktoré tvoria čelnú časť čepca, sa vypracovávajú zo 6 až 8 párov.

Za zúbkovaným okrajom sa v čepci nachádza ďalší užší pás vzoru oddelený plátenkovou časťou, ktorá často obsahuje diery v plátenku, osmičky alebo vlnovky. Tieto vzory sa často paličkujú rôznym spôsobom, používa sa niekoľko druhov vlnoviek. Plastickosť vlnovky sa dosiahne tým, že jeden pár vždy prechádza zvnútra vzoru na vonkajšiu časť vlnovky.

Najširšiu driekovú časť tvorí vzor, ktorý často obsahuje znaky slovanskej symboliky a možno sa domnievať, že ukrýva želanie zdravia, šťastia a hojnosti nielen pre ženu, ktorá vstupuje do novej etapy života, ale aj pre celú jej rodinu.

Väzby čipiek zo stredného Liptova (oblasť Smrečany, Žiar).

Paličkované čepcové čipky zo stredného Liptova sa pletú z bavlny alebo ľanu ako mnohopárové čipky a počet paličiek býva päťdesiat párov aj viac.

Majú len dva pásy vzorov, po jednom v čelnej a driekovej časti, oddelené cestičkou. Vzory nie sú technicky náročné, sú kombináciou jednoduchých väzieb. Nemajú zúbky, okraje zdobí pikotka, len výnimočne jednoduchý dvoj párový špicatý zúbok. Dominantnou väzbou je polpár, dierková riečička a hrachovinka.

Typickým prvkom čipiek zo stredného Liptova sú oká rôznej veľkosti v čelnej časti čepca. Rozmer oka niekedy prevyšuje svojou veľkosťou. Usporiadané bývajú v jednom, dvoch, troch alebo štyroch radoch. Oká sú pletené najčastejšie pásikmi z troch alebo štyroch párov, ktoré sa križujú v pletenci. Dĺžka pásika udáva veľkosť ôk alebo vzorov, ktoré sa nazývajú „harafuriak“.

Drieková časť čepcových čipiek kombinuje najčastejšie tieto väzby a vzory ako veľké polpárové plochy predelené šikmým radom očiek, polpár s hrachovinkou alebo s riečičkou podobnou hrachovinke, štvorce s dierou pletené plátnom, štvorce, kosoštvorce, trojuholníky, srdiečka, pásy, lomené krivky a iné geometrické útvary pletené polpárom na pozadí dierkovej riečičky.

Ploštičky a lístky sa v týchto čepcových čipkách nevyskytujú a plátno sa objavuje len v malej miere (napr. v pásikoch, štvorcoch s dierou, v „harafuriaku“, v „mlynárskom kolese“ a v cestičke).

V čelnej časti sa pravidelne opakuje jeden vzor po celej dĺžke čepcovej čipky. V driekovej časti sa nachádzajú trojaké vzory:

- jeden motív prechádzajúci po celej dĺžke čepca,
- viaceré vzory, ktorých náročnosť a hustota rastie smerom od kraja čepcovej čipky do stredu,
- skupina štyroch až piatich samostatných rovnocenných motívov súmerne rozmiestnených v širokom poli dierkovej riečičky.

Vzory charakterizuje bohatá kresba, celá plocha je vyplnená riečičkou s jednoduchou tylovou väzbou. Okraj tvorí úzka cestička s pikotkami a len výnimočne s jednoduchými dvoj párovými zúbkami ako kontrast k výraznému vzorovaniu celej čipky. Čelná a drieková časť je spojená úzkou cestičkou.

Najčastejšie používané prvky v čepcových čipkách stredného Liptova sú päťpárové štvorce s dierou, hrachovinka a polpár, „harafuriak“, oká z pásov a pletencov, dierková riečička a polpár, symetrické polpárové plochy spájané uprostred plátnovou väzbou, polpárové plochy predelené šikmým radom dierok, „mlynárske koleso“, malé oká z pletencov, na reťaze a na ostrohy.

Typické znaky čipiek z horného Liptova (oblasť Kokava).

Čepcové vzory z horného Liptova sú v driekovej časti čepca podobné vzorom čepcov zo stredného Liptova. V čelnej časti čepca sú menšie oká, nachádzajú sa tu jeden alebo dva pásy ôk.

V niektorých vzoroch tvoria driekovú časť čepca opakujúce sa pásy vlnoviek uložené pomedzi plátenkové pásy. Tieto pásy vlnoviek často vidieť aj v driekovej časti čepcov uložené pozdĺž iných vzorov.

Každý fragment alebo kombinácia niekoľkých fragmentov čepcovej čipky z ktorejkoľvek časti vymedzenej

zemepisnej oblasti môžu byť použité ako samostatný základný motív na šperky, kabelky, suveníry, miniatúrne obrázky alebo na iné úžitkové predmety nadčasovej módy, tapisérie a bytové textílie.

‘Liptovská paličkovaná čipka’ má líce na vankúši, preto je potrebné viazanie nití na rube. Čipky sú pevné a nestužujú sa škrobom. Kvalitná čipka sa nevyťahuje a nestráca tvar, čo spôsobuje pevné doťahovanie nití pri zhotovovaní čipky a kvalita materiálu, z ktorého je čipka vytvorená.

- 7. Informácie o balení, ak sa balenie musí uskutočniť vo vymedzenej zemepisnej oblasti, pričom v takom prípade žiadateľ poskytne dostatočné dôvody špecifické pre daný výrobok, na základe ktorých sa musí balenie uskutočniť v danej oblasti**

Balenie sa vykonáva vo vymedzenej oblasti, aby sa minimalizovalo poškodenie čipky počas prepravy. ‘Liptovská paličkovaná čipka’ je jemný textilný výrobok, preto je potrebné zabezpečiť jej ochranu pred znečistením, mechanickým poškodením a deformáciou.

- 8. Akékoľvek osobitné pravidlo týkajúce sa označovania výrobku**

Názov ‘Liptovská paličkovaná čipka’ musí byť uvedený na štítku alebo priloženom doklade k výrobku, pričom musí byť jasne uvedené, že ide o paličkovánú čipku vyrobenú vo vymedzenej zemepisnej oblasti.

- 9. Označenie ktorejkoľvek etapy výroby, ktorú vykonáva jeden alebo viacerí výrobcovia v inom členskom štáte alebo tretej krajine, ako je členský štát alebo tretia krajina, z ktorých názov výrobku pochádza, a všetky osobitné ustanovenia zamerané na overenie súladu v tejto súvislosti**

...

- 10. Ďalšie požiadavky, ktoré stanovili členské štáty alebo prípadne skupina výrobcov, pod podmienkou, že takéto požiadavky sú objektívne, nediskriminačné a zlučiteľné s právom Únie a vnútroštátnym právom**

...